

ZÁKON

č. 216/1994 Sb.

ze dne 1. listopadu 1994

O ROZHODČÍM ŘÍZENÍ A O VÝKONU ROZHODČÍCH NÁLEZŮ

Změna: 245/2006 Sb., 296/2007 Sb., 7/2009 Sb., 466/2011 Sb., 19/2012 Sb., 91/2012 Sb., 303/2013 Sb.

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

ČÁST PRVNÍ

§ 1

(Věcná působnost zákona)

Tento zákon upravuje

- a) rozhodování majetkových sporů nezávislymi a nestrannými rozhodci,
- b) rozhodování sporných záležitostí náležejících do spolkové samosprávy rozhodčí komisí spolku podle občanského zákoníku⁷⁾ a
- c) výkon rozhodčích nálezů.

⁷⁾ § 265 občanského zákoníku.

Z důvodové zprávy k zákonu č. 19/2012 Sb.:

Rozhodčí řízení je zákonem uznávanou alternativou k soudnímu řešení majetkových sporů. V České republice se jedná o jednu ze zákonem zakotvených cest mimosoudního řešení sporů. Podle zákona je rozhodčí řízení přípustné ve všech majetkových sporech, pro jejichž rozhodování by jinak byla dána pravomoc soudu. Negativně vymezuje zákon svoji působnost tak, že sám prohlašuje, že jej nelze užít k řešení sporů veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízení zřízených podle zákona č. 245/2006 Sb., o veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízeních a o změně některých zákonů. Dále nelze zákona o rozhodčím řízení použít pro spory vzniklé v souvislosti s výkonem rozhodnutí, incidenční spory a spory, o jejichž předmětu nelze uzavřít soudní smír.

Pro postup podle zákona o rozhodčím řízení je důležitá existence rozhodčí smlouvy. Rozhodčí smlouva může být dvojího druhu. Jednak se může jednat o rozhodčí doložku, která umožňuje stranám sjednat pravomoc rozhodce či stálého rozhodčího soudu pro

spory, které mají vzniknout teprve v budoucnosti. Jednak se může jednat o smlouvu o rozhodci, která umožňuje sjednat pravomoc rozhodce či stálého rozhodčího soudu pro spory, které již vznikly. K platnosti rozhodčí smlouvy je zapotřebí, aby byla uzavřena písemně. Rozhodčí smlouvou strany dobrovolně zakládají pravomoc rozhodci nebo stálému rozhodčímu soudu, aby rozhodl v jejich záležitostech. Důležitým prvkem je tedy dobrovolnost smluvních stran. Celý zákon totiž staví na respektu k autonomii vůle smluvních stran.

K písm. a)

1. Pod písmenem a) je vymezena možnost rozhodování podle tohoto zákona na rozhodování majetkových sporů, a to nestrannými rozhodci. Klíčovými parametry pro vymezení působnosti tohoto zákona jsou pojmy rozhodování, určení, že se jedná o majetkové spory, a určení, že je musí rozhodovat rozhodci nezávislí a nestranní.

2. Co se týče pojmu rozhodování, z použitého termínu vyplývá, že se jedná o takovou činnost rozhodců, která vede k formulaci (vydání) konečného a právně vymahatelného rozhodnutí. Je sice pravda, že v rozhodčí praxi je velmi časté, že rozhodci vedou strany sporu ke smírnému řešení, tedy k ukončení sporu, nicméně klíčovým prvkem je vydání rozhodnutí, se kterým nutně nemusí strany souhlasit a které je možné právně vynutit.

3. Dále je třeba se zastavit u problému, od čeho je vlastně rozhodovací pravomoc rozhodců odvozena. Obecně jsou formulovány čtyři základní teorie rozhodčího řízení – teorie smluvní, teorie jurisdikční, teorie smíšená a teorie autonomní.

4. Podstatou smluvní teorie je teze, že základem pravomoci rozhodců k projednávání a rozhodování sporů je výlučně smluvní ujednání mezi stranami, a to jako projev autonomie vůle stran. Podle této teorie také rozhodce buď vystupuje spíše jako zástupce strany, který zjišťuje podstatu smluvního ujednání a toto ujednání vypořádává, nebo je v jiné variantě zastávána teze, že se nejedná o proces rozhodovací a součást civilního procesu, ale že se jedná o specifický postup v rámci kontraktačního práva. Smluvní teorie má řadu slabých míst, zejména v oblasti postavení rozhodců, kteří by při zastávání pozice zástupců stran *sui generis* a pouhým smluvním vypořádáváním sporných nároků nemohli dostát požadavku na nestrannost a nezávislost. Teze, že rozhodci právo nenalézají, ale jednáním se snaží dosáhnout přiměřeného kompromisu, je velmi problematičtější, protože je v rozporu se skutečností, že rozhodci vydávají nález v podobě, která nepodléhá co do obsahu schválení stran sporu. Je třeba konstatovat, že tato teorie nalézala oporu především v justičních kruzích, ale proti její aplikaci hovoří celá řada argumentů. Autor se, stejně jako většina odborné veřejnosti, s touto teorií neztotožňuje.

5. Podle jurisdikční teorie je rozhodovací pravomoc odvozena od autoritativní pravomoci státu, který pravomoc řešit spory nalézáním práva za určitých stanovených podmínek na rozhodce deleguje. Stát prostřednictvím svých právních norem existenci rozhodčího řízení umožňuje, reguluje a svou autoritou zaštiťuje. Znamená to samozřejmě také, že pravomoc rozhodců je odvozena od práva určitého státu a tímto konkrétním právem je také regulována. Rozhodci proto mají při uplatňování práva víceméně stejné možnosti jako soudci a také se musí podřizovat požadavku veřejného pořádku. Jurisdikční teorie má samozřejmě i svoje slabá místa. Pravomoc rozhodců totiž může být delegována státem, ale založena je smlouvou obou stran sporu, které tak dobrovolně souhlasí s tím, aby byla pravomoc rozhodovat odebrána státním soudům a svěřena rozhodcům a státu

je ponechána v institutu zrušení rozhodčího nálezu jen možnost revize vymezených procesních podmínek, nikoli však možnost meritorního přezkumu rozhodnutí. Naopak ve prospěch jurisdikční teorie hovoří podstata autoritativní činnosti rozhodců, povaha rozhodčího nálezu i fakt, že dohoda stran umožňuje pouze oprávněnou delegaci suverenity státu rozhodovat spory na soukromoprávní subjekt. Oprávněnost jurisdikční teorie, tedy delegace pravomoci rozhodovat spory státem navíc podporují i další rysy rozhodčího řízení jako řízení kontradiktorního – podání rozhodčí žaloby má obdobné účinky jako žaloba u obecného soudu; pokud je nesprávně (ale dosud v promlčecí nebo prekluzivní lhůtě) uplatněn nárok před rozhodci místo u obecného soudu a je podán do 30 dnů od doručení rozhodnutí o nedostatku pravomoci nebo o zrušení rozhodčího nálezu z nedostatku pravomoci nárok před příslušným orgánem, zůstávají hmotněprávní účinky podané žaloby zachovány; rozhodčí nález, který nelze dále přezkoumat nebo u něhož marně uplynula lhůta pro přezkum, je soudně vykonatelný, aniž by bylo nutné jej podrobovat jakémukoli dalšímu uznávacímu řízení před obecným soudem. Rozhodci rozhodují o své vlastní pravomoci, strany mají ve sporu rovné postavení, stranám musí být poskytnuta stejná příležitost k uplatnění práv a zjištěn skutkový stav věci potřebný k rozhodnutí. Rozhodci dále mají oprávnění provádět důkazy a rozhodčí nález nabývá dnem doručení účinku pravomocného soudního rozhodnutí.

6. Smíšená teorie je zdánlivě ideálním kompromisem mezi oběma předchozími protichůdnými teoriemi, kde se prolínají prvky teorie jurisdikční i smluvní. Strany podle ní smluvně stanoví pravomoci rozhodce, respektive mu poskytnou konkrétní oprávnění spor projednat a rozhodnout, nicméně jeho postavení se odvozuje od delegované autority státu, která poskytuje rozhodci postavení obdobné soudci a umožňuje mu vydat pro strany závazné a vykonatelné rozhodnutí. Je pravda, že v rámci této doktríny je hranice mezi jurisdikční a smluvní teorií poměrně nejasná, existuje však obecný názor, že tato teorie reflektuje současnou českou rozhodčí praxi.

7. Autonomní teorie je moderní doktrínou, která především odmítá všechny tři předchozí teorie jako nevhodné a nepřesné a snaží se vytvořit nový pohled na povahu rozhodčího řízení, posuzuje rozhodčí řízení jako celek, jako řízení *sui generis* a zdůrazňuje jeho roli v oblasti obchodní a sociální, zejména pak požadavek, aby právní úprava odpovídala potřebám právní praxe. Autonomní teorie má oporu spíše v oblasti mezinárodní obchodní arbitráže.

8. Další otázkou je vymezení působnosti zákona na **rozhodování majetkových sporů**. Za majetkové spory lze považovat jednak spory, jejichž předmětem je částka vyjádřená v penězích, dále spory o nárocích, které jsou penězi ocenitelné. Právě toto vymezení je však poněkud problematické. V současném tržním prostředí je totiž penězi ocenitelné téměř vše, včetně nemajetkové újmy. Rozhodně tedy lze za majetkový spor označit – kromě nároků uplatňovaných přímo v penězích – spor o plnění jiné než peněžité smluvní povinnosti. Pod pojem majetkový spor tak lze podřadit i spory o nárocích, jejichž podstatou není obecně plnění, ale i spory určovací, pokud ono určení má dopad do majetkové sféry.

9. Jednoznačným požadavkem arbitrability je podmínka, aby k rozhodování byl jinak příslušný obecný soud (nebo o nichž to stanoví zvláštní zákon). Z rozhodování jsou tudíž vyloučeny soukromoprávní spory, o nichž rozhoduje správní orgán (na jejich arbitrabilitu ve fázi přezkumu obecným soudem není v literatuře jednoznačný názor, i když převažuje

minění, že i v tomto případě je pravomoc vyloučena). Z rozhodování jsou dále vyloučeny spory, které spadají do kategorie správního soudnictví.

10. Posledním významným kritériem je podmínka, aby spor byl rozhodován **nezávislími a nestrannými rozhodci**. Již z dikce tohoto ustanovení vyplývá, že se nejedná o totožné kategorie a že je třeba, aby každý rozhodce splňoval tyto požadavky kumulativně. Pojmy nepodjatost, nezávislost a nestrannost nejsou v zákoně, v literatuře ani v judikatuře jednoznačně definovány. Účelem tohoto požadavku je stejně jako v řízení soudním vyloučení všech vlivů na průběh řízení a rozhodování. Nezávislost je kategorií objektivní – znamená to, že rozhodce není k žádné ze stran v pozici podřízenosti či závislosti; nestrannost je kategorií subjektivní a vyjadřuje nedostatek osobního či ekonomického zájmu rozhodce na výsledku nebo průběhu sporu, a to buď z toho důvodu, že je s účastníkem sporu personálně či majetkově propojen, nebo že výsledek sporu nějakým způsobem ovlivňuje jeho osobní nebo majetkové poměry. Je třeba zdůraznit, že přesné vymezení hranic, kdy je rozhodce nezávislý, je velmi obtížné – rozhodce může být právně a smluvně nezávislý, ale nepřímou může být ekonomicky velmi úzce vázán na jinou činnost některé ze stran sporu, přičemž tato závislost může být velmi obtížně identifikovatelná. Otázka nestrannosti spočívá naopak ve vnitřním vztahu rozhodce ke kterékoli ze stran, která ho ovlivňuje do té míry, že kvůli osobním vztahům k některé ze stran, jejich právním zástupcům, rodinným příslušníkům nebo například s ohledem na vyhraněný osobní právní názor není schopen nebo ochoten posuzovat spor tak, aby přisoudil oběma stranám rovné postavení a argumentům obou stran stejnou váhu.

K písm. b)

11. Podle § 265 obč. zák. platí, že je-li zřízena rozhodčí komise spolku, rozhoduje sporné záležitosti náležející do spolkové samosprávy v rozsahu určeném stanovami. Pokud stanovy působnost rozhodčí komise neurčí, rozhoduje rozhodčí komise spory mezi členem a spolkem o placení členských příspěvků a přezkoumává rozhodnutí o vyloučení člena ze spolku. Dále lze uvažovat např. o působnosti rozhodčí komise v oblasti sporů o rozsah nebo výkon členských práv a plnění členských povinností, řešení vzájemných sporů mezi členy apod. Ustanovení § 265 obč. zák. je dispozitivní povahy, záleží tedy na stanovách spolku, zda rozhodčí komisi jako orgán spolku zřídí či nikoli. Neurčí-li stanovy jinak, má rozhodčí komise 3 členy, které volí a odvolává nejvyšší orgán spolku. Obč. zák. v § 266 odst. 2 jasně definuje požadavky na členy rozhodčí komise, kterými jsou:

- a) bezúhonnost (vzhledem k tomu, že tento termín obč. zák. nedefinuje, analogicky se uplatní § 1205 odst. 2 obč. zák., podle kterého se za bezúhonnou považuje osoba, která je bezúhonná ve smyslu zákona o živnostenském podnikání),
- b) zletilost a plná svéprávnost (podle § 30 obč. zák. se plně svéprávným stává člověk zletilostí a zletilost se nabývá dovršením osmnáctého roku věku; svéprávnost nicméně může být omezena),
- c) neslučitelnost funkce s funkcí člena statutárního orgánu nebo kontrolní komise a
- d) obecné požadavky na člena voleného orgánu dle § 159 obč. zák. [„(1) Kdo přijme funkci člena voleného orgánu, zavazuje se, že ji bude vykonávat s nezbytnou loajalitou i s potřebnými znalostmi a pečlivostí. Má se za to, že jedná nedbale, kdo není této péče řádného hospodáře schopen, ač to musel zjistit při přijetí funkce nebo při jejím

výkonu, a nevyvodí z toho pro sebe důsledky. (2) Člen voleného orgánu vykonává funkci osobně; to však nebrání tomu, aby člen zmocnil pro jednotlivý případ jiného člena téhož orgánu, aby za něho při jeho neúčasti hlasoval. (3) Nenahradil-li člen voleného orgánu právnické osobě škodu, kterou jí způsobil při výkonu funkce, ačkoli byl povinen škodu nahradit, ručí věřiteli právnické osoby za její dluh v rozsahu, v jakém škodu nenahradil, pokud se věřitel plnění na právnické osobě nemůže domoci.“]. V souvislosti s přijetím obč. zák. se uvažovalo také o přijetí samostatného zákona, který by upravoval otázky týkající se rozhodčí komise spolku. Nakonec však bylo od tohoto záměru ustoupeno a úprava řízení před rozhodčí komisí spolku byla zařazena částí sedmou do zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Konkrétně je tedy nová úprava obsažena v ustanovení § 40e–40k z. r. ř. s tím, že je nezbytné aplikovat také příslušná ustanovení zbývající části z. r. ř. s výjimkou části upravující stálé rozhodčí soudy (viz § 40e z. r. ř. poslední věta). Podle z. r. ř. obecně platí, že strany se mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud. Podle § 40e z. r. ř. se tohoto zákona použije i na rozhodování sporných záležitostí náležejících do spolkové samosprávy v řízení před rozhodčí komisí spolku. Určité promítnutí zásady spolkové autonomie i do této oblasti lze spatřovat v ustanovení § 40f odst. 2 z. r. ř., podle kterého mohou stanovy, vnitřní předpis ve stanovách výslovně označený nebo písemně uzavřená dohoda stran odchýlně od z. r. ř. upravit postup, kterým má komise řízení vést.

K písm. e)

12. Účelem a smyslem rozhodčího řízení je pravomocně vyřešit spor mezi stranami a toto rozhodnutí případně právně vynutit, pokud ta ze stran, jíž bylo pravomocným rozhodčím nálezem uloženo splnění povinnosti, nesplní uložené dobrovolně. Pravomocný rozhodčí nález sice, technicky vzato, není pravomocným rozhodnutím soudu, ale pro účely vymáhání uloženého plnění je na něj pohlíženo jako na rozsudek obecného soudu. Rozhodčí nálezy jsou vykonávány stejně jako rozsudky obecných soudů. Pravomocný rozhodčí nález je řádným exekučním titulem a lze jej vykonat v rámci exekuce ve smyslu zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád).

Z judikatury:

1. K otázce povahy rozhodčího řízení se Ústavní soud v minulosti již opakovaně vyjádřil (viz usnesení sp. zn. IV. ÚS 511/03, III. ÚS 166/05, II. ÚS 3059/08, I. ÚS 533/10 a další dostupná na www.nalus.usoud.cz), přičemž na svých závěrech setrvává i nadále. Jde v podstatě o to, že rozhodovací činnost rozhodčího soudu (rozhodce) je založena na smlouvě, která deleguje vůli stran, a její výsledek je kvalifikovanou formou závazku. Rozhodčí soud nenalézá právo, ale tvoří (eventuálně napevno staví, tedy narovnává) závazkový vztah v zastoupení stran. Jeho moc tak není delegována svrchovanou mocí státu, ale pochází od soukromé vlastní moci stran určovat si svůj osud. Uzavřením platné rozhodčí smlouvy se strany dobrovolně a vědomě vzdávají práva na projednání své věci nezávislým a nestranným soudem ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny. Rozhodčí nálezy proto nemohou být rozhodnutím orgánu veřejné moci ve smyslu ustanovení čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy a § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Velmi podrobný rozbor dané problematiky, zaměřený na klíčovou otázku (kterou vznáší i stěžovatelka), zda lze rozhodčí nález považovat za „rozhodnutí

orgánu veřejné moci“, jak předjímá ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu, provedl Ústavní soud v usnesení sp. zn. III. ÚS 1425/09 ze dne 13. 8. 2009, a to včetně odkazů na dřívější judikaturu Ústavního soudu a Evropského soudního dvora. V nyní posuzované věci proto na své předchozí závěry, vyslovené v uvedeném rozhodnutí, plně odkazuje, aniž by shledal důvody na nich cokoli měnit. (...)

Nad rámec výše uvedeného Ústavní soud připomíná, že zachování ústavních požadavků v řízení před rozhodcem nebo rozhodčím soudem je zaručeno možností soudního přezkumu podle části čtvrté zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů (srov. důvody vypočtené v ustanovení § 31 zákona č. 216/1994 Sb.). Toliko rozhodnutí obecného soudu vydané podle části čtvrté zákona č. 216/1994 Sb. tak může být napadeno ústavní stížností (srov. usnesení sp. zn. II. ÚS 574/01, III. ÚS 460/01, publikované in: Sbíрка nálezů a usnesení Ústavního soudu, sv. 24, usnesení č. 41, s. 563, nálež sp. zn. I. ÚS 3227/07 ze dne 8. 3. 2011). **(II. ÚS 2784/10)**

2. Ačkoli se tedy v rozhodčím řízení (shodně s řízením soudním) projednávají věci, jež projednávají rovněž soudy, resp. se v něm také rozhoduje o právech a povinnostech občanskoprávně relevantních subjektů, a ačkoli jeho výsledku (rozhodčím nálezům) zákon připíná obdobný znak vykonatelnosti, tj. státem garantované vynutitelnosti, je z řečeného nepochybné, že mezi oběma řízeními existují rovněž nepřehlédnutelné – a posléze – i podstatné odlišnosti. Předně rozhodčí řízení není zcela autonomní, neboť ve vztahu k němu soudní řízení představuje korektivní (opravný) element, byť jsou možnosti nápravy omezené a podmíněné existencí jen taxativně vyjmenovaných vad. Za druhé, oproti soudnímu řízení je referenčním systémem rozhodování sporu nikoli platné (hmotné) právo, nýbrž jsou připuštěny (vedle něj či namísto něj) i tzv. „zásady spravedlnosti“. Za třetí, zatímco soudní řízení je vedeno nezávislými soudci, začleněnými do institucionálně vybudované struktury soudní soustavy (čl. 82, čl. 91 Ústavy) na základě jmenování prezidentem republiky bez časového omezení (čl. 93 odst. 1 Ústavy), k rozhodčímu řízení jsou povoláni ad hoc rozhodci jakožto soukromé osoby, určené zásadně dohodou účastníků sporu. A konečně, soudní řízení je výrazem typové působnosti soudní moci jakožto ústavně založené moci státní (čl. 2 odst. 1, čl. 81, čl. 90 Ústavy) a tím i nezpochybnitelně moci „veřejné“, na rozdíl od řízení rozhodčího, jež má sice zákonnou základnu, nicméně nenastupuje automaticky („ústavně, resp. veřejnoprávně“), nýbrž na základě soukromé („soukromoprávní“) dohody účastníků konkrétního občanskoprávního (majetkového) vztahu, resp. jejich individuálního rozhodnutí či vůle, vtělené do konkrétní rozhodčí smlouvy, a je tak od soudního řízení soukromým odklonem. Převažují-li ve vyloženém srovnání zjevně (zejména vzhledem k posledním dvěma odlišnostem) v postavení rozhodce v rozhodčím řízení rysy soukromoprávní, logicky mu nelze naopak připínat atribut „veřejné moci“ [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Právě to jej od soudu relevantně odlišuje, a to v kvalitě natolik zásadní, že rozhodci výše předjímány znak připodobitelnosti k postavení soudu – ve sledovaném smyslu – již svědčit nemůže. **(Pl. ÚS 37/08)**
3. Rozhodčí řízení je druhem civilního procesu. Základní rozdíl oproti civilnímu procesu odehrávajícímu se v soudním řízení (tj. v civilním řízení soudním) spočívá ve vymezení toho, kdo plní funkci řídicího a rozhodujícího orgánu. Zatímco v civilním soudním procesu je jím soud, v rozhodčím řízení rozhodce či stálý rozhodčí soud (dále též jen „rozhodce“). Pravomoc rozhodce projednat a rozhodnout spor se zakládá na shodné vůli sporných stran projevené v rozhodčí smlouvě. Touto procesní dohodou sporné strany derogují (s ohledem na § 106 odst. 1 o. s. ř. pouze podmíněně) pravomoc soudu a zakládají pravomoc rozhodce. Na základě dobrovolného jednání stran tedy rozhodce nahrazuje (státní) soud, který by měl věc jinak projednat a rozhodnout. Dispoziční oprávnění stran však jdou ještě dále a umožňují procesním stranám určovat kupř. takové otázky, jako jsou osoby rozhodců, procesní pravidla, místo konání rozhodčího řízení, ústní či písemný způsob projednání věci, nebo dokonce hlediska, podle nichž má být posouzena věc sama (§ 25 odst. 3 z. r. ř.). Rozhodčí řízení vylučuje, aby v téže věci probíhalo paralelně civilní řízení; přiznání účinků pravomocného soudního rozhodnutí rozhodčímu nálezů (§ 28 odst. 2 z. r. ř.) rovněž zakládá překážku věci pravomocně rozhodnuté pro opětovné projednání téže věci soudem. Právní řád v souladu se

zásadou autonomie vůle svobodně projevenou vůli stran směřující k projednání a rozhodnutí sporu rozhodcem respektuje, a proto soudům umožňuje do rozhodčího řízení zasahovat pouze v těch úzce vymezených případech, které stanoví z. r. ř. To však na druhou stranu neznamená, že by účelem rozhodčího řízení mělo být vyloučení či snížení úrovně ochrany, která by se stranám dostala v civilním řízení soudním; jeho účelem, stejně jako v civilním soudním procesu, je nastolení právního miru mezi stranami. Strany pouze z nějakého důvodu (např. vyšší rychlosti či důvěrnosti projednávaných informací) považují za vhodnější, aby věc byla projednána rozhodcem. Projednání věci v rozhodčím řízení z tohoto hlediska neznamená vzdání se právní ochrany, nýbrž představuje spíše její přesunutí na jiný rozhodující orgán, jenž nalézá právo; jinak by ostatně bylo pojmově nemyslitelné považovat rozhodčí řízení ve vztahu k soudnímu řízení za alternativní způsob řešení sporů. **(I. ÚS 3227/07)**

4. Ústavní soud setrvává na názoru, že rozhodčí senát jmenovaný ad hoc předsedou Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky je soukromou osobou, nepatří do soustavy soudů podle hlavy čtvrté Ústavy a podle zákona o soudech a soudcích a není orgánem veřejné moci. Rozhodčí soud má povahu odborné organizace zprostředkovávající služby pro osoby, které chtějí, aby rozhodce jejich právní vztah vyjasnil a napevno postavil, takže rozhodčí nálezy Rozhodčího soudu ani rozhodčích senátů jmenovaných ad hoc nemohou být rozhodnutím orgánu veřejné moci ve smyslu ustanovení čl. 87 odst. 1 písmeno d) Ústavy a § 72 odst. 1 písmeno a) zákona o Ústavním soudu, v platném znění. Rozhodci rozhodují spory, jestliže jejich pravomoc vyplývá pro daný spor z platné rozhodčí smlouvy uzavřené mezi stranami. V tomto směru je charakter rozhodčí činnosti založený smlouvou delegující vůli stran a její výsledek je kvalifikovanou formou závazku a jako takový je též závazný. Rozhodci (stejně jako Rozhodčí soud samotný) nenalézají právo, ale tvoří (eventuálně napevno staví, vyjasňují, tedy narovnávají) závazkový vztah v zastoupení stran. Jejich moc není delegovaná svrchovanou mocí státu, ale pochází od soukromé vlastní moci stran určovat si svůj osud. Závazek nalezený rozhodci je vynutitelný z důvodu vynutitelnosti závazku, který byl rozhodci v zastoupení stran uzavřen. **(IV. ÚS 511/03)**
5. Dále se Ústavní soud zabýval otázkou, zda předmětný rozhodčí nálezy je pravomocným rozhodnutím orgánu veřejné moci ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky („Ústava“), resp. ve smyslu ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů („zákon“), přičemž dospěl k závěru, že Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky není orgánem veřejné moci, a tudíž ani jeho rozhodčí nálezy nemohou být rozhodnutím orgánu veřejné moci ve smyslu cit. ustanovení Ústavy a zákona. Podle § 1 odst. 2 písm. b) Řádu RS rozhodčí soud rozhoduje spory, jestliže jeho pravomoc vyplývá pro daný spor z platné rozhodčí smlouvy uzavřené mezi stranami. V tomto směru jeho názor koresponduje s výše uvedenými tvrzeními předsedy rozhodčího senátu, že charakter rozhodčí činnosti je založený smlouvou delegující vůli stran a její výsledek je kvalifikovanou formou závazku a jako takový je též závazný. Rozhodce nenalézá právo, ale tvoří (eventuálně napevno staví, vyjasňuje, tedy narovnává) závazkový vztah v zastoupení stran. Jeho moc tedy není delegovaná svrchovanou mocí státu, ale pochází od soukromé vlastní moci stran určovat si svůj osud. **(IV. ÚS 174/02)**
6. Podle ustanovení § 40 odst. 1 písm. c) zák. č. 120/2001 Sb. je exekučním titulem rozhodčí nálezy, který se stal vykonatelným (srov. § 28 odst. 2 zákona č. 216/1994 Sb.). Jestliže rozhodčím nálezem, jenž meritorně řeší majetkový spor, bylo rozhodnuto také o odměně a náhradě nákladů rozhodčího řízení, je nepochybné, že i v této části, jež má povahu usnesení, jde o způsobilý podkladový titul. **(NS 20 Cdo 168/2005)**

Související ustanovení:

§ 2 – rozhodčí smlouva, § 3 – forma rozhodčí smlouvy, § 6 – povinnost mlčenlivosti, § 15 – zkoumání pravomoci, námitka nedostatku pravomoci, § 18 – rovnost stran, § 19 – postup v rozhodčím řízení, § 31 – zrušení rozhodčího nálezu

Související předpisy:

§ 106 o. s. ř., – čl. I. odst. 1, čl. II odst. 3 Newyorské úmluvy, – čl. I. odst. 1, čl. II odst. 1 Evropské úmluvy o mezinárodní obchodní arbitráži (č. 176/1964 Sb.)

Z literatury:

BĚLOHLÁVEK, A. Změny v rozhodčím řízení. *Bulletin Advokacie*, 2012, č. 5, s. 15.

BEZOUŠKA, P., KOCINA, J. Právní povaha rozhodčího řízení – aplikační problémy. *Právní rozhledy*, 2010, č. 16, s. 585.

MORÁVEK, J. Cesta tam a zase zpátky. *Zdravotnické fórum: pravidelná příloha časopisu Právní fórum*, 2013, č. 2.

RŮŽIČKA, K. K otázce právní povahy rozhodčího řízení. *Bulletin advokacie*, 2003, č. 5.

RŮŽIČKA, K. Neaplikování „Římů“ v tuzemském rozhodčím řízení. *Právní fórum*, 2010, č. 10.

VLASTNÍK, J. Právo na spravedlivý rozhodčí proces? *Právní rozhledy*, 2012, č. 1.

Rozhodčí smlouva**§ 2****(Rozhodčí smlouva)**

(1) Strany se mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a incidenčních sporů, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu nebo o nichž to stanoví zvláštní zákon, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud (rozhodčí smlouva).

(2) Rozhodčí smlouvu lze platně uzavřít, jestliže strany by mohly o předmětu sporu uzavřít smír.¹⁾

(3) Rozhodčí smlouva se může týkat

a) jednotlivého již vzniklého sporu (smlouva o rozhodci), nebo

b) všech sporů, které by v budoucnu vznikly z určitého právního vztahu nebo z vymezeného okruhu právních vztahů (rozhodčí doložka).

(4) Není-li v rozhodčí smlouvě uvedeno jinak, vztahuje se jak na práva z právních vztahů přímo vznikající, tak i na otázku právní platnosti těchto právních vztahů, jakož i na práva s těmito právy související.

(5) Rozhodčí smlouva váže také právní nástupce stran, pokud to strany v této smlouvě výslovně nevyloučí.

¹⁾ § 99 občanského soudního řádu.

K odst. 1

1. Podmínkou platného uzavření rozhodčí smlouvy je, aby se jednalo o spor, tedy kontradiktorní řízení, kde dvě strany sporu (nikoli účastníci řízení) stojí proti sobě s protichůdnými názory. Sporné řízení může vzniknout jen mezi účastníky právních vztahů, mezi nimiž je spor (kontroverze) o existenci či neexistenci vzájemných práv a povinností. U nesporného řízení je okruh účastníků určován nikoli sporem o právo, ale dikcí zákona.

2. Další nutností je, aby se jednalo o spor majetkový, k jehož řešení je jinak příslušný soud, případně i spor, k jehož řešení je příslušný i jiný orgán než soud, pokud to o takovém sporu výslovně stanoví právní předpis. O majetkový spor půjde, pokud jsou předmětem sporu majetková práva. Pojem majetková práva není exaktně definován – majetkem se rozumí soubor movitých i nemovitých věcí, práv a jiných majetkových hodnot, aktiv. Jednu z možných definicí majetkového sporu formuloval Nejvyšší soud ve svém usnesení 20 Cdo 476/2009, a sice jako spory, které se svým předmětem přímo odrážejí v majetkové sféře stran a týkají se subjektivních práv, s nimiž mohou účastníci disponovat.

3. Rozhodčí smlouva nemůže být uzavřena tehdy, pokud by se měla týkat sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a incidenčními spory v rámci insolvenčního řízení. Toto zákonné omezení souvisí především s charakterem obou zmiňovaných řízení. V případě výkonu rozhodnutí, resp. exekuce ani incidenčního řízení není dost dobře možné zasahovat do rozsáhle regulovaného a sledovaného řízení dalším prvkem, protože by pravděpodobně došlo k naprostému zmaření těchto řízení. Vyloučení z možnosti uzavřít rozhodčí smlouvu je zcela jasně formulované a jednoznačné.

4. Komentované ustanovení hovoří i o tom, že se strany mohou dohodnout, že spor bude rozhodovat jeden nebo více rozhodců nebo stálý rozhodčí soud. Nelze se tedy dohodnout, že by spory rozhodoval někdo jiný než rozhodce či rozhodci (k nimž patří i rozhodci stálého rozhodčího soudu), což znamená, že osoba pověřená funkcí rozhodce musí splňovat zákonné požadavky na osobu rozhodce kladené. Pokud má spor rozhodovat více rozhodců, musí zákonné požadavky splňovat všichni jmenovaní či zvolení rozhodci, pokud se jedná o stálý rozhodčí soud, musí se jednat o stálý rozhodčí soud ve smyslu zákona. Takový soud může být zřízen jen na základě zákona a vydává své statuty a řády, které musí být uveřejněny v Obchodním věstníku. Tyto mohou určit způsob jmenování rozhodců (či přímo jejich výběr omezit jen na seznam vedený u stálého rozhodčího soudu), jejich počet, způsob řízení a rozhodování i jiné otázky související s činností stálého rozhodčího soudu a rozhodců, včetně pravidel o nákladech řízení a odměňování rozhodců. I rozhodci stálého rozhodčího soudu musí samozřejmě splňovat požadavky kladené na rozhodce. V případě, že rozhodčí smlouva není uzavřena ve prospěch některého stálého rozhodčího soudu, jedná se o řízení ad hoc, které provádí konkrétní rozhodci.

K odst. 2

5. Rozhodčí smlouva může být platně uzavřena, jen pokud o předmětu sporu může být uzavřen smír. Smír jako takový je upraven v § 99 o. s. ř., který stanoví, že připouští-li to povaha věci, mohou účastníci skončit řízení soudním smírem. Soud usiluje o smír mezi účastníky; při pokusu o smír předseda senátu probere věc zejména s účastníky, upozorní je na právní úpravu a na stanoviska Nejvyššího soudu a rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek týkající se věci a podle okolností případu jim doporučí možnosti smírného vyřešení sporu. Citované ustanovení vymezuje možnost uzavřít smír tam, kde to povaha věci připouští. Vymezíme-li možnost uzavření smíru negativně, je zjevné, že povaha věci smír uzavřít neumožňuje jednak u nesporných řízení, jednak u tzv. statusových rozhodnutí. Obě skupiny těchto řízení upravuje zák. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, přičemž jejich taxativní výčet je uveden v § 2 cit. zákona. Jsou to řízení:

- a) o podpůrných opatřeních a ve věcech svéprávnosti,
- b) ve věcech nezvěstnosti a smrti,
- c) o přivolení k zásahu do integrity,
- d) ve věcech přípustnosti převzetí nebo držení v ústavech,
- e) o některých otázkách týkajících se právnických osob a svěřenského fondu,
- f) o pozůstalosti,
- g) o úschovách,
- h) o umoření listin,
- i) ve věcech kapitálového trhu,
- j) o předběžném souhlasu s provedením šetření ve věcech ochrany hospodářské soutěže,
- k) o nahrazení souhlasu zástupce samosprávné komory k seznámení se s obsahem listin,
- l) o plnění povinností z předběžného opatření Evropského soudu pro lidská práva,
- m) ve věcech voleb zaměstnanců,
- n) o soudním prodeji zástavy,
- o) o zákazu výkonu práv spojených s účastnickými cennými papíry,
- p) ve věcech manželských a partnerských,
- q) ve věci ochrany proti domácímu násilí,
- r) o určení a popření rodičovství,
- s) ve věcech osvojení,
- t) ve věcech péče soudu o nezletilé,
- u) v některých věcech výkonu rozhodnutí.

K odst. 3

6. Ustanovení odstavce 3 rozlišuje rozhodčí smlouvu podle toho, kdy je tato smlouva uzavírána. Smlouva o rozhodci, tedy smlouva stran o tom, že již vzniklý spor bude řešen nikoli obecným soudem, ale rozhodci nebo stálým rozhodčím soudem, je uzavírána v době, kdy již spor mezi stranami vznikl, a jejím hlavním důvodem je vůle využít rozhodčího řízení pro jeho výhody (rychlost, levnost, možnost výběru rozhodce, neveřejnost, jednoinstančnost, snadnější vymahatelnost práva). Rozhodčí doložka je pak většinou uzavírána jako součást smlouvy nebo v souvislosti s určitou smlouvou nebo určitým právním vztahem pro určitý okruh sporů z právního vztahu vzniklých nebo s ním souvisejících nebo pro jejich určitou část.

7. Výhodou smlouvy o rozhodci je, že je možné konkretizovat určitý, již vzniklý spor, takže není pochybnosti o tom, zda se na něj rozhodčí smlouva vztahuje či nikoli (pochybnosti by mohly vzniknout pouze v tom směru, zda lze o předmětu sporu uzavřít rozhodčí smlouvu či nikoli). Na druhé straně bude velmi důležité, zda některá ze stran sporu již před uzavřením smlouvy o rozhodci nezahájila jiné řízení (například před obecným soudem) v tomtéž sporu. Námitku nedostatku pravomoci (příslušnosti) obecného soudu z důvodu existence rozhodčí smlouvy by pak žalovaná strana mohla vznést, pouze pokud ještě ve věci neučinila první úkon.

8. Rozhodčí doložka se uzavírá před vznikem sporu zpravidla v rámci tzv. hlavní smlouvy (a proto konkrétní spor není podrobně uveden v textu rozhodčí doložky), může tedy vzniknout pochybnost, zda se rozhodčí doložka týká i vzniklého sporu (zejména pokud se týká sporů ze smluv se smlouvou pouze souvisejících), respektive zda spor se

smlouvou skutečně souvisí. Rozhodčí doložka může být součástí obchodních podmínek (§ 1751 a násl. obč. zák.).

K odst. 4

9. Rozhodčí smlouva se implicitně vztahuje jak na právní vztahy ze smlouvy přímo vznikající, tak i na otázku platnosti těchto právních vztahů, jakož i na vztahy související, aniž by to strany musely ve smlouvě výslovně uvádět. Naopak, pokud by chtěly strany rozsah tohoto ustanovení omezit a vyloučit působnost doložky v oblasti například platnosti smlouvy, musí to výslovně uvést. Ani toto ustanovení samozřejmě není samospasitelné, například v případě pochybnosti, zda spor s právním vztahem souvisí, či nikoli.

10. Princip vyjádřený v tomto ustanovení dále znamená, že i kdyby byla hlavní smlouva z nějakého důvodu neplatná, neznamená to, že by na základě rozhodčí smlouvy obsažené v takové neplatné smlouvě nebylo možné platnost smlouvy posoudit.

K odst. 5

11. Dokud se vázanost právních nástupců při postoupení pohledávky opírala o tezi, že vázanost rozhodčí smlouvou vyplývá z přechodu „práv s pohledávkou souvisejících“, vyskytly se pochybnosti, zda právo na řešení sporu v rozhodčím řízení patří k těmto souvisejícím právům. Ustanovení § 2 odst. 5 upravuje způsobem nevzbuzujícím pochybnosti případné výkladové nejasnosti týkající se singulární sukcese. Ustanovení je dispozitivní, a tudíž lze vázanost právních nástupců smluvně vyloučit, je však třeba tak učinit výslovně a písemně.

Z judikatury:

1. To, aby mohla být rozhodčí doložka ve spotřebitelských smlouvách platně dojednána, v první řadě předpokládá transparentní a jednoznačná pravidla pro určení osoby rozhodce. Tato podmínka splněna není za situace, kdy, jako v tomto konkrétním případě, je v rozhodčí doložce stanoveno, že všechny spory budou s konečnou platností rozhodovány jedním rozhodcem určeným stranou žalující ze seznamu členů sdružení Asociace arbitrářů nebo určeným předsedou Asociace arbitrářů, pokud strana žalující svého práva nevyužije, a to v rozhodčím řízení vedeném podle pravidel rozhodčího řízení Asociace arbitrářů, přičemž strany souhlasí s tím, že se rozhodčí řízení bude konat jen na základě písemných podkladů, bez konání ústního jednání a spor bude rozhodnut podle zásad spravedlnosti (equity). Jde-li o ujednání v rámci spotřebitelské smlouvy, musí rozhodčí řízení obecně zaručovat procesní práva srovnatelná s řízením, které by bylo namísto v případě, kdy by se spotřebitel k ujednání ve spotřebitelské smlouvě nezavázal (ústnost, přímost jednání, odvolací instance, absence jiných překážek v uplatnění spotřebitelova práva), což však rozhodčí řízení za podmínek nastavených tak, jako je tomu v posuzovaném případě, rozhodně nezaručuje. Ústavní soud tedy dovozuje, že rozhodčí doložky tak, jak byly sjednány v daném případě, jsou nepřijatelné, neboť v situaci, kdy má rozhodce, jenž není určen transparentním způsobem (k tomu dále viz níže bod Ve.), rozhodovat pouze podle zásad spravedlnosti a současně je spotřebitel zbaven svého práva podat žalobu k civilnímu soudu, znamenají ve svém důsledku porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny. Jakkoli totiž může existovat kvalitní hmotněprávní ochrana spotřebitele, není tato ochrana realizovatelná, pokud se jí nelze efektivně domoci. Jestliže se účastníci soukromoprávního vztahu vzdávají ujednáním o rozhodčí doložce práva na soudní ochranu garantovanou státem, neznamená to, že se tím otevírá prostor pro libovůli. Rozhodčí nález je vykonatelným rozhodnutím, a tudíž se i ve vztahu k rozhodčímu řízení uplatňuje státní moc, kterou lze vykonávat jen v případech a v mezích stanovených zákonem a způsobem, který stanoví

zákon, a to při zachování základních práv a svobod. Lze tedy uzavřít, že ujednání o rozhodčí doložce ve spotřebitelské smlouvě lze z ústavněprávního hlediska připustit pouze za předpokladu, že podmínky ustavení rozhodce a dohodnuté podmínky procesního charakteru budou účastníkům řízení garantovat rovné zacházení, což ve vztahu spotřebitel–podnikatel znamená zvýšenou ochranu slabší strany, tj. spotřebitele, a že dohodnutá procesní pravidla budou garantovat spravedlivé řízení, včetně možnosti přezkoumání rozhodčího nálezu jinými rozhodci, jak to umožňuje platný zákon o rozhodčím řízení. **(II. ÚS 2164/10)**

- Podle čl. 33 Úmluvy CMR přepravní smlouva může obsahovat doložku zakládající příslušnost rozhodčího soudu, avšak jen pod podmínkou, že doložka předpokládá, že rozhodčí soud bude rozhodovat podle této Úmluvy. Podle čl. 41 odst. 1 věty první Úmluvy CMR všechna ujednání, která se přímo nebo nepřímo odchyľují od ustanovení této Úmluvy, jsou s výjimkou ustanovení článku 40 neplatná a právně neúčinná. Dospěl-li odvolací soud k závěru, že smlouvy, na nichž žalobkyně zakládá uplatněné nároky, jsou smlouvami o mezinárodní nákladní přepravě ve smyslu Úmluvy CMR, pak se měl z úřední povinnosti – neboť jde vzhledem k článku 41 odst. 1 větě první Úmluvy CMR o otázku absolutní neplatnosti právního úkonu – zabývat posouzením, zda předmetná rozhodčí doložka splňuje mimo jiné požadavek vyplývající z článku 33 Úmluvy CMR. Jestliže tak neučinil, je jeho právní posouzení neúplné a již z tohoto důvodu nesprávné. Způsob, jakým odvolací soud argumentuje článkem 31 odst. 1 Úmluvy CMR, nasvědčuje tomu, že přehlédl článek 33, jenž sjednání rozhodčí doložky v přepravní smlouvě výslovně (pod uvedenou podmínkou ovšem) připouští. Nelze ovšem odvolacímu soudu důvodně vytýkat, že se nezabýval otázkou, kdo rozhodčí doložku za žalovanou podepsal a zda k tomu byl oprávněn, jestliže z odvolání žalobkyně ani z ostatního obsahu spisu neuplynulo nic, co by vzbuzovalo pochybnosti v této otázce. **(NS 32 Cdo 1881/2011)**
- Podle ustanovení § 2 zákona o rozhodčím řízení (ve znění účinném k 16. prosinci 2005) se strany mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a sporů vyvolaných prováděním konkursu nebo vyrovnání, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud (rozhodčí smlouva) [odstavec 1]. Rozhodčí smlouvu lze platně uzavřít, jestliže strany by mohly o předmětu sporu uzavřít smír (odstavec 2). Není-li v rozhodčí smlouvě uvedeno jinak, vztahuje se jak na práva z právních vztahů přímo vznikající, tak i na otázku právní platnosti těchto právních vztahů, jakož i na práva s těmito právy související (odstavec 4). Se závěrem odvolacího soudu ohledně arbitrovatelnosti nároku ze směňky se Nejvyšší soud plně ztotožňuje.

V prvé řadě zdůrazňuje, že nároky ze směnek mají majetkovou povahu, když je do nich inkorporován závazek zaplatit určitou peněžitou sumu; spor o zaplacení směňky je tudíž sporem majetkovým (§ 2 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení).

Splněna je i podmínka vyžadovaná ustanovením § 2 odst. 2 zákona o rozhodčím řízení, tj. že strany by mohly o předmětu sporu uzavřít smír. Výkladem tohoto ustanovení se Nejvyšší soud zabýval již v rozsudku ze dne 19. prosince 2007, sp. zn. 29 Odo 1222/2005, uveřejněném pod číslem 103/2008 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 103/2008“). V něm formuloval a odůvodnil závěr, podle něhož povaha věci připouští uzavření míru zpravidla ve věcech, v nichž jsou účastníci v typickém dvoustranném poměru, jestliže hmotněprávní úprava nevylučuje, aby si mezi sebou upravili právní vztahy dispozitivními úkony. Z uvedeného vyplývá, že povahou věci je vyloučeno uzavřít smír zejména ve věcech, v nichž lze zahájit řízení i bez návrhu (§ 81 o. s. ř.), ve věcech, v nichž se rozhoduje o osobním stavu [§ 80 písm. a) o. s. ř.], a ve věcech, v nichž hmotné právo nepřipouští vyřízení věci dohodou účastníků právního vztahu (srov. např. Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2006, s. 434, jakož i důvody rozhodnutí uveřejněného pod číslem 23/2007 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek – dále jen „R 23/2007“). V poměrech ustanovení § 2 odst. 2 zákona jde o nedostatek arbitrability jen u těch sporů, u nichž povaha věci nepřipouští uzavřít smír; to, zda by (konkrétní) smír účastníků mohl být soudem schválen, pak nemá na platnost rozhodčí smlouvy vliv.

Skutečnost, že rozhodce není oprávněn rozhodovat formou směnečného platebního rozkazu, na výše uvedeném závěru ohledně arbitrovatelnosti nároku ze směnky není způsobila nic změnit. (NS 29 Cdo 1130/2011)

4. Podle ustanovení § 2 zákona o rozhodčím řízení (ve znění účinném ke dni uzavření smlouvy o převodu obchodního podílu, tj. k 5. dubnu 2005) se strany mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a sporů vyvolaných prováděním konkursu nebo vyrovnání, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud (rozhodčí smlouva) [odstavec 1]. Rozhodčí smlouvu lze platně uzavřít, jestliže strany by mohly o předmětu sporu uzavřít smír (odstavec 2). Není-li v rozhodčí smlouvě uvedeno jinak, vztahuje se jak na práva z právních vztahů přímo vznikající, tak i na otázku právní platnosti těchto právních vztahů, jakož i na práva s těmito právy související (odstavec 4). Rozhodčí smlouva váže také právní nástupce stran, pokud to strany v této smlouvě výslovně nevyloučí (odstavec 5). Ve shora označeném rozhodnutí sp. zn. 29 Cdo 1130/2011 Nejvyšší soud uzavřel, že rozhodčí smlouvu podle ustanovení § 2 zákona o rozhodčím řízení lze uzavřít i ohledně sporu o zaplacení směnky, když nároky ze směnek mají majetkovou povahu, přičemž je splněna i podmínka vyžadovaná ustanovením § 2 odst. 2 tohoto zákona, tj. že strany by mohly o takovém předmětu sporu uzavřít smír. Při řešení otázky, zda rozhodčí doložka sjednaná účastníky daného řízení se týká i nároků ze směnky, pak z hlediska skutkového stavu v poměrech srovnatelných s projednávanou věcí (šlo rovněž o spor o zaplacení směnky zajišťující jinou pohledávku, přičemž rozhodčí doložka byla obsažena spolu s ujednáním o zajišťovací funkci směnky ve smlouvě, z níž měla vzniknout směnkou zajištěná pohledávka) dovedl, odkazuje na výkladová pravidla obsažená v ustanovení § 35 odst. 2 zák. č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, a § 266 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, a na zásady pro výklad právních úkonů formulované např. v rozhodnutí Nejvyššího soudu uveřejněném pod číslem 35/2001 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek a v nálezu Ústavního soudu ze dne 14. dubna 2005, sp. zn. I. ÚS 625/03, že v situaci, kdy jak ujednání o zajištění pohledávky směnkou, tak i rozhodčí doložka jsou součástí téhož právního úkonu (smlouvy), nelze mít důvodné pochybnosti o tom, že formulace „pravomoc k řešení veškerých sporů o nároky, které přímo nebo odvozeně vznikly z této smlouvy nebo v návaznosti na ni“ se vztahuje i na spor o zaplacení směnky, kterou byla pohledávka ze smlouvy zajištěna. (NS 29 Cdo 3613/2009)
5. Podle ustanovení § 2 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení se strany mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a incidenčních sporů, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud. Základní podmínkou pro rozhodování v rozhodčím řízení je tedy projev vůle subjektů určitého právního vztahu k přenesení pravomoci k rozhodování sporu vzniklého z takového právního vztahu na rozhodce. Odstavec 4 téhož paragrafu upravuje dispozitivním způsobem okruh vztahů, na něž se taková rozhodčí doložka vztahuje, tak, že není-li v rozhodčí smlouvě uvedeno jinak, vztahuje se rozhodčí doložka jak na práva z právních vztahů přímo vznikající, tak i na otázku platnosti těchto právních vztahů, jakož i na práva s těmito právy související. Z žádného ustanovení zákona o rozhodčím řízení nevyplývá, že by se rozhodčí doložka vztahovala i na subjekty mimo právní vztah, v němž je rozhodčí doložkou založena pravomoc rozhodce či stálého rozhodčího soudu k rozhodování ve věci. Hovoří-li ustanovení § 2 odst. 4 zákona o rozhodčím řízení o právech s těmito právy souvisejícími, má na mysli práva, která vznikla mezi subjekty rozhodčí doložky v souvislosti s právním vztahem, pro který je rozhodčí doložka sjednána, např. náhrada škody plynoucí z porušení smlouvy, bezdůvodné obohacení apod. Rozhodčí doložka ovšem nedopadá na takové právní vztahy, jejichž subjektem jsou třetí osoby, které s vedením rozhodčího řízení nevyсловily souhlas (obdobně viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2009, sp. zn. 23 Cdo 2351/2007, publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 2/2010). Spor mezi ručitelem a věřitelem by bylo možné rozhodovat v rozhodčím řízení pouze v případě, že by ručitel a věřitel projeвили vlastní vůli přenést pravomoc o rozhodování

sporu mezi nimi do rozhodčího řízení, ať už v rozhodčí doložce v ručitelském prohlášení, nebo jiným způsobem. Rozhodčí doložku obsaženou ve všeobecných obchodních podmínkách, které jsou součástí smlouvy mezi žalovanou a leasingovým nájemcem, proto nelze vztahovat na právní vztah mezi žalobkyní a žalovanou ve smyslu § 2 odst. 4 zákona o rozhodčím řízení. Konečně nelze přisvědčit ani námitce dovolatelky, že právní závěry odvolacího soudu kolidují se smyslem ustanovení § 15 odst. 2 (dle obsahu námítky § 15 odst. 1) zákona o rozhodčím řízení. Toto ustanovení zákona o rozhodčím řízení upravuje pravomoc rozhodců rozhodovat o své pravomoci k řešení konkrétního sporu v rozhodčím řízení. To ovšem nezbavuje obecný soud možnosti přezkoumat naplnění zákonných podmínek pro rozhodování sporu před rozhodci v rámci řízení o zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 a násl. zákona o rozhodčím řízení. Smyslem ustanovení § 15 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení je umožnit rozhodci ve věci rozhodnout i v případě, že se v řízení vyskytnou pochybnosti o jeho pravomoci, přičemž straně, která uplatnila námitky proti pravomoci rozhodce, je zachována možnost žádat obecný soud o zrušení rozhodčího nálezu. **(NS 23 Cdo 111/2009)**

6. V usnesení ze dne 6. června 2007, sp. zn. 32 Odo 181/2006, Nejvyšší soud České republiky mimo jiné dovedl, že meze možnosti platně uzavřít rozhodčí doložku jsou zákonem dány týmiž okolnostmi, jimiž je omezena možnost uzavřít a schválit soudní smír. To znamená, že rozhodčí smlouvu nelze platně uzavřít ve věcech, u nichž jejich povaha nepřipouští uzavření smíru. Závěr, že ani v řízení o určovací žalobě podle § 80 písm. c) o. s. ř. není vyloučena možnost uzavřít smír, odůvodnil poukazem na právní závěry přijaté v rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 4. ledna 2006, sp. zn. 30 Cdo 641/2005, uveřejněném pod č. 23 v sešitě č. 3 z roku 2007 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek. Konstatoval, že v tomto rozsudku Nejvyšší soud posuzoval otázku možnosti rozhodnout rozsudkem pro zmeškání v řízení zahájeném na základě žaloby o určení podle § 80 písm. c) o. s. ř., a přitom dovedl, že takto postupovat lze za předpokladu, že se jedná o věc, u níž její povaha uzavření smíru připouští. Jsou-li předmětem řízení subjektivní majetková práva (jak tomu bylo i v posuzované věci), jimiž mohou účastníci (jejich nositelé) podle jejich povahy i podle příslušných zákonných předpisů volně nakládat a o nichž se rozhoduje ve sporném řízení, ve kterém účastníci mohou uzavřít smír, nemůže mít na tuto jejich možnost vliv okolnost, že řízení je zahájeno na základě žaloby o určení existence právního vztahu podle § 80 písm. c) o. s. ř., jelikož rozhodující pro zákonem vymezenou možnost uzavření soudního smíru jsou pouze podmínky jeho přípustnosti. Lze stejně jako v citovaném rozhodnutí poukázat na to, že již v minulosti Nejvyšší soud opakovaně připustil možnost uzavření soudního smíru ve sporech o určení vlastnického práva (srov. R 49/1969 a R 52/2001 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek). **(NS 26 Odo 353/2006)**
7. Směnka je vždy závazkem svou existencí, svými účastníky i svým obsahem zcela nezávislým oproti závazku, který má být danou směnkou zajištěn. Potom ujednání, jež se vztahují ke vztahu zajištěnému, nemohou se týkat vztahů ze zajišťovací směnkou. Nároky ze směnkou mohou být vždy podřízeny rozhodčímu řízení. Musí se tak ovšem stát jasným ujednáním o tom, že mezi určitými účastníky budou spory z konkrétní směnkou řešeny v rozhodčím řízení. Je také nutno upozornit, že hmotněprávní poměry na směnkách s cizím prvkem řídí se ustanoveními čl. I. § 91 a násl. zák. č. 191/1950 Sb., směnečného a šekového, jako předpisem speciálním, a nikoli smlouvou, i kdyby ta se směnkou týkala výslovně. Tim méně může mít na použití hmotného práva směnečného vliv smlouva, jež se zabývá toliko kauzální pohledávkou. **(VS Praha 5 Cmo 342/2007)**
8. Majetkovým právem je třeba rozumět jak právo na majetkové plnění, tj. plnění ocenitelné v penězích, tak i určovací návrh, který se vztahuje na určení existence či neexistence takového práva. **(VS Praha 10 Cmo 414/1995)**

Z rozhodcovské praxe:

1. Z výše citovaného ustanovení čl. XIII odst. 4 všeobecných podmínek vyplývá, že smluvní strany byly zřejmě vedeny záměrem vyloučit z rozhodování jejich případných sporů ze smlouvy o dílo obecné soudy, o čemž svědčí odkaz na zák. č. 216/1994 Sb., tedy zákon, který upravuje rozhodčí řízení, určily počet rozhodců a stanovily způsob, jak mají být osoby rozhodců určeny (§ 7 odst. 1 zákona). V tomto

ani v žádném jiném ustanovení smlouvy o dílo však není uveden Rozhodčí soud při HK ČR a AK ČR jako stálý rozhodčí soud, který by měl případné spory z této smlouvy projednat a rozhodnout. Ujednání o případném určení předsedy rozhodčího senátu losem „z řad rozhodců zapsaných v seznamu rozhodců vedeném Rozhodčím soudem při HK ČR a AK ČR“ nemůže v žádném případě zakládat pravomoc Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR k projednání a rozhodnutí tohoto sporu, když pouze stanoví další postup pro případ, že se rozhodci jmenovaní žalobcem a žalovaným neshodnou na osobě předsedajícího rozhodce. Pokud je tedy ujednání o rozhodčí doložce platné, čímž se Rozhodčí soud vzhledem k výše učiněnému závěru z důvodu nadbytečnosti nezabýval, mohl by být spor řešen v tzv. rozhodčím řízení ad hoc, nikoli u Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR. **(Rsp 1149/09)**

2. Z dokumentů, které dostal Rozhodčí soud při HK ČR a AK ČR k dispozici, je zřejmé, že došlo k prostému postoupení pohledávky. Nešlo tedy o úkon, který by směřoval k postoupení všech práv a povinností ze smluvního vztahu. Nedošlo tak k tomu, co by bylo možné nazvat převodem závazkového právního vztahu. (...)

Ze shora uvedených důvodů nelze použít ani § 2 odst. 5 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. § 2 odst. 5 výše uvedeného zákona upravuje, že „rozhodčí smlouva váže také právní nástupce stran, pokud to strany v této smlouvě výslovně nevyloučí“. V tomto případě nejde o právní nástupnictví tak, jak ho zná český právní řád. V případě, že by šlo o právní nástupnictví, a to jak univerzální sukcesí, tak singulární sukcesí, jednalo by se o jinou právní situaci, která však v tomto případě nenastala. **(Rsp 344/07)**

3. Žalovaná strana se v řízení o neplatnosti smlouvy o dodávce tepla a teplé užitkové vody dovolávala i neplatnosti rozhodčí doložky a vznesla námitku nedostatku pravomoci (příslušnosti) Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR. Při rozhodování o platnosti rozhodčí doložky bylo konstatováno, že rozhodčí doložka je nezávislá na platnosti smlouvy, v jejímž textu je obsažena. Případná neplatnost smlouvy nemá za následek neplatnost rozhodčí doložky. O platnosti rozhodčí doložky, která je zahrnuta do písemně vyhotoveného textu podepsaného oběma stranami, není pochybnosti a tato je pak podle § 3 odst. 1 zák. č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, platná, neboť splňuje podmínky tímto zákonným ustanovením stanovené. Námitka nepřislušnosti byla proto zamítnuta. **(Rsp 24/99)**
4. Rozhodčí doložka se ex lege vztahuje též na práva související s právními vztahy, ohledně jejichž projednání byla sjednána platná rozhodčí doložka. Proto k projednání nároků uplatněných proti žalobou postačí, pokud v rozhodčí doložce strany obecně uvedou, že řešení sporů vznikajících ze smlouvy se řídí Řádem Rozhodčího soudu. **(Rsp 9/95)**

Související ustanovení:

§ 1 – věcná působnost zákona, § 13 – stálé rozhodčí soudy, § 15 – zkoumání pravomoci, námitka nedostatku pravomoci, § 31 – zrušení rozhodčího nálezu, § 41 – věcná příslušnost soudu

Související předpisy:

§ 99, § 106 o. s. ř., – § 2 z. ř. s., – § 1751 obč. zák., – čl. 7 odst. 1 UNCITRAL Rules, – čl. I. odst. 1, čl. II. odst. 1 Newyorské úmluvy

Z literatury:

- DAVID, M. K povaze rozhodčí smlouvy podruhé a jinak. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 10, s. 27.
- HRNČIŘÍKOVÁ, M. Závažnost procesních smluv s cizím prvkem pro právní nástupce. *Právní rozhledy*, 2013, č. 23–24, s. 834.
- KORDAČ, Z. Přehled rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR vztahujících se k problematice rozhodčího řízení s komentářem (za období leden 2007 – únor 2008). *Bulletin advokacie*, 2008, č. 6, s. 43.
- LISSE, L. K otázce tzv. eurokonformního výkladu (obecně i zvláště ve vztahu k rozhodčím doložkám). *Obchodněprávní revue*, 2011, č. 2, s. 49.
- SLOVÁČEK, D. Arbitrabilita spotřebitelských sporů. *Právní rozhledy*, 2011, č. 10, s. 364.